

การศึกษาทำนองเทศน์ฆะเหวดในมิติทางดุริยางคศิลป์

A Musical Study of Phawet Sermon Melody in Bunphawet Tradition

เบญจทิพย์ เพชรสม^{1*} สุพรรณณี เหลือบุญชู² และดุซงญี่ มีป้อม³
Benjatip Petchsom¹, Supunnee Leauboonshoo² and Dussadee Meepom³

Received : June 7, 2023; Revised : July 17, 2023; Accepted : July 17, 2023

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะรูปแบบของทำนองเทศน์ ระดับเสียงเทศน์ กระสวนทำนองเทศน์ และลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองเทศน์ฆะเหวดในประเพณีบุญฆะเหวดอีสาน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บข้อมูล ศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการ การลงพื้นที่ภาคสนามในงานประเพณีบุญฆะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด การสัมภาษณ์ผู้รู้ พระนักเทศน์ ตลอดจนศึกษาจากสื่อบันทึกภาพและเสียงการเทศน์ฆะเหวด ใช้กระบวนการวัดค่าความถี่ของเสียงเพื่อวิเคราะห์ระดับเสียงของทำนองเทศน์โดยเครื่อง Oscilloscope ประเภท Digital อธิบายผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ และกราฟแสดงภาพการเคลื่อนที่ของทำนองเทศน์เพื่อให้เห็นแนวทำนองแบบเป็นรูปธรรม ซึ่งค้นพบผลการวิจัยดังนี้ รูปแบบทำนองเทศน์ฆะเหวดในประเพณีบุญฆะเหวดทั้ง 13 กัณฑ์ มี 2 รูปแบบทำนองใหญ่ๆคือ การเทศน์ทำนองเดินหรือทำนองอ่านหนังสือ มีรูปแบบการเคลื่อนที่ของทำนองแบบราบเรียบมีโทนเสียงเดียว และ การเทศน์ทำนองแห่หรือเทศน์เสียง มีลักษณะการเดินทำนองแบบเล่นเสียงสูง - ต่ำ สลับกัน การเคลื่อนที่ของทำนองมีทิศทางของเสียงขึ้นสูง และเคลื่อนเสียงลงมาหาเสียงต่ำ สลับกันไป นอกจากนี้ยังพบทำนองดั้งเดิม 3 ทำนอง คือ ทำนองกาตันก้อน ทำนองช้างเทียมแม่ และ ทำนอง ลมพัดพร้าว ซึ่งมีความแตกต่างกัน คือ

¹คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ; Faculty of Music and Drama, Bunditpatanasilpa Institute, Thailand.

*Corresponding Author; e-mail : sawcpi@gmail.com

Citation : Petchsom, B., Leauboonshoo, S. and Meepom, D. (2023). A Musical Study of Phawet Sermon Melody in Bunphawet Tradition. *Journal of Local Governance and Innovation*. 7(3) : 65-80;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2023.48>

ทำนองกาเต้นก่อนมีลักษณะการเดินทำนองแบบกระชั้นเสียง รวบคำ สลับกับทำนองราบเรียบ ทำนองข้างเทียมแม่ มีลักษณะการเดินทำนองแบบเปลี่ยนระดับเสียง และทำนองลมพัดพร้าว มีลักษณะการดำเนินทำนองแบบเคลื่อนที่ไปเสียงสูงและกลับลงมาที่เสียงหลัก แบบราบเรียบ ไม่กระชั้นเสียง ไม่รวบคำ

คำสำคัญ (Keywords) : ทำนอง, ทำนองเทศน์, เทศน์ผะเหวด, ดุริยางคศิลป์

Abstract

The research purposes include the study of the characteristics, pitch, and rhythm of the sermon melody performed in the Isaan Bun Phawet tradition. The research utilized qualitative research methods to collect data, study information from academic documents, fieldwork in the Boon Phawet Festival at Roi Et Province, study video and audio analyzing the audio recordings of sermons during the Boon Phawet Festival and interviews with Key Informants, and preachers. A digital oscilloscope was used to sample and record the audio recordings. Graphical statistics supplemented the descriptive analysis of the research results and provided an authentic representation of the passage of the sermon melody. The form of sermon melody in the 13 chapters of the Boon Phawet tradition contains two main melodies: The Walking Melody sermons, which has a steady and even melody movement, and The Lae (lài) Melody, which has an alternating pitch from high to low frequency. There are also three original traditional melodies: The Kah Then Gohn, The Chahng Tiem Mae, and The Lom Pat Prao. The Kah Then Gohn (gaa dtên gôn) alternates between a concise rounded Melody and a smooth melody. The Chahng Tiem Mae (cháang tiiam mâe) melody is an alternating melody that shifts between high and low frequency. The Lom Pat Prao (lom pát práao) melody moves to a higher pitch and smoothly returns to the primary tone without mixing words.

Keywords : Melody, Sermon Melody, Phawet Sermon, Faculty of Music

Citation : เบญจทิพย์ เพชรสม, สุพรรณิ เหลือบุญชู และดุษฐ์ มีป้อม. (2566). การศึกษาทำนองเทศน์ผะเหวดในมิติทางดุริยางค

ศิลป์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(3) : 65-80;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2023.48>

บทนำ (Introduction)

บุญผะเหวดหรือบุญเทศน์มหาชาติอีสาน เป็นประเพณีที่ชาวอีสานถือครองปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ชาวอีสานให้ความสำคัญเรื่องการทำบุญตลอดทั้งปี มีประเพณีและพิธีกรรมที่ถือปฏิบัติ 12 เดือน เรียกว่า ฮีตสิบสอง

“ฮีตหนึ่งพอเถิงเดือนสี่ได้ ให้เก็บดวงบุปผามาลาดวงหอมสู่คนเก็บไว้ อย่าได้ไลคองนี้เสีย ศรีสุญเปลา่ หาเอาตากแดดไว้ให้ทำแท้สู่คนแท้ตาย อย่าได้ไลหนีเว้นแนวคองตั้งแต่เก้า ไฟทั้งหลายสึแล่นเข้าเขตบ้าน สึเสื่อมสุญ ให้ผูงเฮาชาวแท้อยาไลลองตั้งแต่ก่อน มันสิหมองหม่นเศร้า บ้านเมืองสิทุกข์แท้แล้ว”

คำกลอนผญาที่มาจากผู้เฒ่าผู้แก่ กล่าวถึงการทำบุญสำคัญในเดือนสี่ของชาวอีสาน อันหมายถึง พอถึงเดือนสี่ ชาวอีสานจะต้องเก็บดอกไม้มารวบรวมเป็นเครื่องบูชาในบุญผะเหวด หากไม่ทำก็จะก่อให้เกิดภัยพิบัติ บ้านเมืองจะเกิดเหตุร้าย (สำลี รักสุทธี, 2553 : 38) สื่อบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการทำบุญผะเหวดที่จะละเลยมิได้

คำว่า “ผะเหวด” หรือ พระเวส เป็นการกล่าวถึงชื่อพระเวสสันดร ตามสำเนียงอีสาน การทำบุญผะเหวดนี้ เป็นการระลึกถึงชาติต่างๆขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ในชาติหนึ่งพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญเพียรทานบารมีอันยิ่งใหญ่อันเป็นพระชาติสุดท้าย ก่อนจะจุติมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ และบรรลุนิพพานสัมโพธิญาณ เป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพุทธศาสนา

มูลเหตุที่ทำให้ชาวอีสานถือปฏิบัติประเพณีบุญผะเหวด มาจากความเชื่อที่ปรากฏในหนังสือมาลัยหมื่นมาลัยแสน เมื่อครั้งพระมาลัยเถระได้ขึ้นไปไหว้พระธาตุเกษแก้วจุฬามณีบนดาวดึงส์สวรรค์ และได้พบกับพระศรีอริยเมตไตรยผู้ที่จุติลงมาจุติกาลเป็นพระพุทธเจ้าในกาลอนาคตนั้น พระศรี อริยเมตไตรยได้รับสั่งกับพระมาลัยว่า ถ้ามุขนัยต้องการพบและได้เกิดร่วมชาติกับพระองค์นั้น จงอย่าได้ฆ่าตีเบียดเบียนราดแลสมณพราหมณาจารย์ อย่าได้ทำร้ายพระพุทธเจ้าหรือยุยงพระสงฆ์ให้แตกแยกกัน และข้อสุดท้ายนั้นคือ ให้ตั้งใจฟังเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ให้จบทั้ง 13 กัณฑ์ ภายในวันเดียว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พุทธศาสนิกชนชาวอีสาน น้อมนำคำกล่าวมายึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน โดยพิธีกรรมที่สำคัญของบุญผะเหวด คือการฟังเทศน์ผะเหวด 13 กัณฑ์ ให้จบภายในวันเดียว (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดร้อยเอ็ด, 2534 : 139)

ฉะนั้นแล้ว เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของประเพณีบุญผะเหวดพบว่า การเทศน์เรื่องมหาเวสสันดรชาดก ถือเป็นพิธีกรรมหลักเป็นแก่นสำคัญของประเพณีที่ขาดหรือละในการปฏิบัติไม่ได้ เพื่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลตามความเชื่อความศรัทธา การเทศน์ผะเหวดของชาวอีสานมีการสืบค้นและพบว่ามียุทธศาสตร์การเทศน์เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพราะมีทำนองการเทศน์ตามแบบฉบับของชาวอีสานซึ่งมีลักษณะใหญ่ๆ 2 ลักษณะคือ 1.เทศน์แบบอ่านหนังสือหรือเทศน์ธรรมดา เป็นลักษณะการใช้คำประพันธ์ประเภทยาวยาว 2.เทศน์เล่นเสียงยาวๆที่เรียกว่าเทศน์แหล่หรือเทศน์เสียง

แม้การศึกษาที่เกี่ยวกับการเทศน์ผะเหวดจะเป็นองค์ความรู้ที่มีมายาวนาน และมีการบันทึกไว้ในรูปแบบของเอกสารที่หลากหลาย แต่เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมในเชิงวิชาการด้านดนตรี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารายละเอียดในมิติทางดุริยางคศิลป์ มุ่งศึกษารูปแบบของทำนองการเทศน์ที่ปรากฏ และรูปแบบลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองเทศน์ ซึ่งผลจากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการด้านดุริยางค์ สามารถนำข้อมูลไปต่อยอดสร้างสรรค์เป็นองค์ความรู้ หรือสร้างสรรค์งานดนตรี เป็นต้นรากในการสร้างงานด้านดนตรี และเป็นข้อมูลหลักฐานให้กับวิชาการศาสตร์ด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษาลักษณะรูปแบบของทำนองเทศน์ ระดับเสียงในการเทศน์ กระสวนทำนองเทศน์ และลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองเทศน์ผะเหวดในประเพณีบุญผะเหวดอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยและการสัมภาษณ์พระภิกษุสงฆ์นักเทศน์ในงานประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีประสบการณ์การเทศน์ผะเหวดไม่ต่ำกว่า 10 ปี วิเคราะห์ทำนองเทศน์จากการเทศน์ของพระครูสุตสารพินิต เพื่อวิเคราะห์ตามประเด็นต่อไปนี้ 1.รูปแบบของทำนองเทศน์ 2.ระดับเสียงเทศน์ 3.รูปแบบกระสวนทำนองเทศน์ 4. ลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองเทศน์ ใช้การวัดค่าความถี่ของเสียงเทศน์เพื่อวิเคราะห์ระดับเสียงของทำนองเทศน์โดยเครื่อง Oscilloscope ประเภท Digital (ในช่วงความถี่เสียง 70 Hz – 700 Hz) จากนั้นแปลค่าความถี่ของเสียงเทศน์เป็นตัวโน้ต และนำข้อมูลมาบรรยายแบบพรรณนาวิเคราะห์

Citation : เบลุจทิพย์ เพชรสม, สุพรรณิ เหลือบุญชู และดุสิต มีป้อม. (2566). การศึกษาทำนองเทศน์ผะเหวดในมิติทางดุริยางค

ศิลป์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(3) : 65-80;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgsrru.2023.48>

ผลการวิจัย (Research Results)

การเทศน์ผะเหวด เป็นการเทศน์เพื่อระลึกถึงมหาทานบารมีเรื่องราวของพระเวสสันดร ชาวอีสานมีสำเนียงการเทศน์ที่เป็นเอกลักษณ์แบบอีสาน จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ผู้มีประสบการณ์การเทศน์ผะเหวดพบว่า บทประพันธ์คำกลอนสำนวนอีสานที่เป็นต้นฉบับ ได้รับความนิยมนำมาใช้ในการเทศน์ผะเหวดปัจจุบัน เป็นบทประพันธ์คำกลอนของ พระครูสุตสารพิมล (พิมพา ป.) ตามที่พระเทพ วชิรวิมล (สายัณห์ บุญญาวิโร) เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ให้ข้อมูลว่า การเทศน์ผะเหวดแบบสำนวนอีสานดั้งเดิมที่เป็นต้นฉบับการเทศน์ผะเหวดในปัจจุบัน มีผู้รู้ และสามารถปฏิบัติได้อย่างถ่องแท้คือ ท่านพระครูสุตสารพิมล หรือที่รู้จักกันในนามว่าหลวงพ่อกิม (พระเทพวชิรวิมล, สัมภาษณ์ 2 มีนาคม, 2565) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ระดับเสียงในการเทศน์ของพระครูสุตสารพิมล โดยการใช้เครื่อง Digital Oscilloscope เพื่อหาค่าความถี่ของระดับเสียงและแปลผลความถี่เป็นตัวโน้ต เพื่อใช้ในการหาระดับเสียง ดังนี้

เสียงลา	มีความถี่	290.7 Hz
เสียงโด	มีความถี่	342.5 Hz
เสียงเร	มีความถี่	384.6 Hz
เสียงมี	มีความถี่	431.0 Hz
เสียงฟา	มีความถี่	458.7 Hz
เสียงฟาชาร์ป	มีความถี่	486.1 Hz
เสียงซอล	มีความถี่	510.2 Hz
เสียงลาสูง	มีความถี่	581.4 Hz
เสียงที	มีความถี่	666.7 Hz
เสียงโดสูง	มีความถี่	684.9 Hz

รูปแบบทำนองเทศน์ผะเหวดที่ปรากฏในปัจจุบัน มี 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ 1. ทำนองเทศน์แบบอ่านหนังสือ หรือ ทำนองเดิน และ 2. ทำนองเทศน์แบบแหล่ หรือ เทศน์เสียง

นอกจากนี้ยังมีทำนองเทศน์ที่เป็นทำนองเก่าแก่ดั้งเดิม 3 ทำนอง ได้แก่

1. ทำนองกาเต้นก้อน
2. ทำนองช้างเทียมแม่

3. ทำนองลมพัดพร้าว

การเทศน์ที่นำทำนองดั้งเดิมทั้ง 3 ทำนอง มาใช้เป็นลีลาเพื่อเพิ่มอรรถรสให้กับผู้ฟัง ในปัจจุบันมีปรากฏให้เห็นน้อยครั้ง เนื่องด้วยในการเรียนหรือการถ่ายทอดองค์ความรู้การเทศน์ผะเหวดนั้น มักเป็นการเรียนแบบโบราณที่เรียกว่า ครูพักลักจำ มิได้มีการเรียนแบบละเอียดที่ต้องมีครูอาจารย์อธิบายเป็นขั้นตอน จึงทำให้การเชื่อมโยงรายละเอียดต่าง ๆ ตกหล่น และการใช้ทำนองดั้งเดิมทั้ง 3 ทำนองนี้ ต้องอาศัยไหวพริบปฏิภาณของผู้เทศน์ ในการวิเคราะห์การใช้คำ รวบคำ หรือแยกคำกลอนในบทเทศน์ จึงทำให้ปัจจุบัน มีค้อยพบทำนองเทศน์ดั้งเดิม ทั้ง 3 ทำนอง

ลักษณะการเทศน์ผะเหวดทั้ง 2 รูปแบบ และทำนองเทศน์ดั้งเดิมทั้ง 3 ทำนอง มีลักษณะดังนี้

1. ทำนองเทศน์แบบอ่านหนังสือ หรือ ทำนองเดิน

1.1 รูปแบบของทำนอง

ทำนองอ่านหนังสือ หรือทำนองเดิน มีลักษณะรูปแบบของทำนองการเทศน์เหมือนการอ่านหนังสือ การใช้เสียงเทศน์เป็นลักษณะอ่านไปตามตัวอักษรที่อยู่ในใบลาน หรือ คำกลอนตามหนังสือเทศน์ ไม่มีการเล่นเสียง หรือใช้กลวิธีพิเศษ อาจมีเพียงการเล่นเสียงท้ายคำเล็กน้อย มีการใช้ระดับเสียงสม่ำเสมอ ราบเรียบไปเรื่อย ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

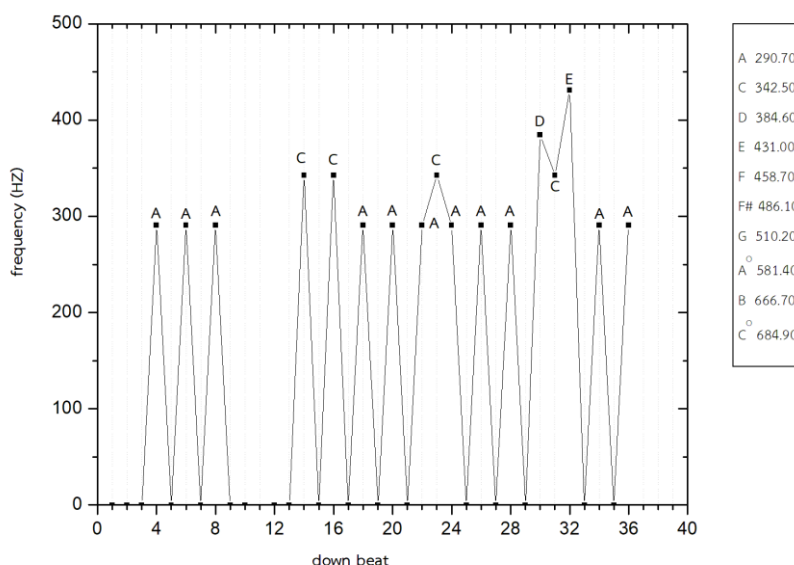
กลอนเทศน์ จากกัณฑ์ชุก

ลำดับพระสัทธรรมเทศนา จะมาตั้งแต่ทศพรกัณฑ์เค้า

- - - ลำ	- ดับ - พระ	- - - สัท	ธรรม-เทศ	ศะ - นา	- จะ มา
- - - ล	- ล - ล	- - - ล	- ด - ด	- ล - ล	- ล ด ล

- ตั้ง - แต่	- ทศพร	กัณฑ์ - เค้า
- ล - ล	- ร ด ม	- ล - ล

กราฟแสดงการเคลื่อนที่ของทำนอง

จากกราฟแสดงการเคลื่อนที่ของทำนองอ่านหนังสือ หรือ ทำนองเดิน สามารถอธิบายได้ว่าระดับเสียง หรือ ลักษณะของโน้ตที่ปรากฏมีลักษณะเป็นทำนองที่มีเสียงแบบ mono tone คือมีการใช้เสียงเดิมซ้ำ ๆ ใด ๆ เป็นระนาบเสียงเดียวเป็นส่วนใหญ่ แม้จะมีการใช้โน้ตตัวอื่นในกลุ่มเสียงเดียวกันแต่ก็จะวนกลับมาใช้เสียงโน้ตบางตัวใด ๆ จากตัวอย่างจะพบว่า มีการใช้เสียงลา บ่อยครั้ง และมีความถี่ในการใช้เสียงเดิม จึงทำให้มีโทนเสียงแบบเสียงเดียว

2. ทำนองเทศน์แหล่ หรือ เทศน์เสียง

2.1 รูปแบบของทำนอง

มีลักษณะการใช้เสียงเทศน์แบบเล่นเสียง สูง - ต่ำ มีจังหวะไม่ตายตัวเป็นลักษณะจังหวะลอย กล่าวคือการแหล่มีการเล่นเสียงลากยาวในท้ายคำบ้าง หรือการโหนเสียงและเล่นเสียงสระวรรณยุกต์ ในคำคล้ายกับการลำของหมอลำกลอน การเทศน์แบบแหล่หรือเทศน์เสียงนี้เป็นที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน เนื่องจากมีความไพเราะ ผู้ฟังเพลิดเพลินกับการใช้เสียง เสริมการฟังหมอลำจากศิลปิน ที่มีการเล่นเสียง บางบทบางตอนที่อารมณ์โศกเศร้าก็มีการโหนเสียง หรือ พระบางรูปก็ทำเสียงเลียนแบบตัวละคร เป็นเสียงสูงบ้าง เล็กบ้าง ทำให้ผู้ฟังสามารถนั่งฟังเทศน์พะเหวดทั้ง 13 กัณฑ์ จนจบได้แบบสนุกสนาน ซึ่งพระผู้เทศน์ต้องมีเนื้อเสียงไพเราะ และสามารถประดิษฐ์บทแต่งคำเทศน์ได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Citation : Petchsom, B., Leauboonshoo, S. and Meepom, D. (2023). A Musical Study of Phawet Sermon Melody in Bunphawet Tradition. *Journal of Local Governance and Innovation*. 7(3) : 65-80;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgsrru.2023.48>

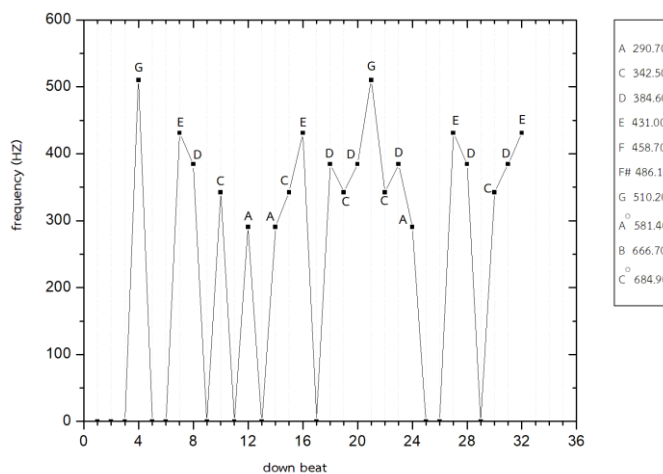
กลอนเทศน์ จากกัณฑ์มัทรี

มาจกกล่าวถึงน้อย มัทรีพลอยอยู่กลางป่า หาผลาหมากไม้ พอได้แล้วตัวคีน

มา	-- จัก กล่าว	ถึง น้อย	มัทรี พลอย
-- - ซ	-- ม ร	- ด - ล	- ล ด ม

อยู่ กลาง ป่า	หา ผลาหมากไม้	พอได้แล้ว	กะตัวคีน
- ร ด ร	ซ - มรต รล	-- ม ร	- ด ร ม

กราฟแสดงการเคลื่อนที่ของทำนอง

จากกราฟแสดงการเคลื่อนที่ของทำนองเทศน์แหล่ หรือเทศน์เสียง สามารถอธิบายได้ว่า รูปแบบการเคลื่อนที่ของทำนองมีลักษณะขึ้นเสียงสูง และ ลงเสียงต่ำ สลับกันไป ดังจะเห็นจากโน้ตที่ปรากฏในกราฟ มีการใช้โน้ตเสียงสูงเคลื่อนที่ลงหาโน้ตเสียงต่ำ และกลับขึ้นไปใช้ระดับเสียงสูงอีกครั้ง สลับกันไป

ลักษณะทำนองเทศน์ดั้งเดิม 3 ทำนอง ได้แก่ ทำนองกาเต้นก้อน ทำนองลมพัดพร้าว และ ทำนองช้างเทียมแม่ มีลักษณะ ดังนี้

1. ทำนองกาเต้นก้อน

1.1 รูปแบบของทำนอง

Citation : เบญจทิพย์ เพชรสม, สุพรรณิ เหลือบุญชู และดุษฐ์ มีป้อม. (2566). การศึกษาทำนองเทศน์ผะเหวดในมิติทางดุริยางค

ศิลป์. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. 7(3) : 65-80;

DOI : <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2023.48>

ทำนองกาเต้นก้อน มีลักษณะทำนองแบบราบเรียบ สลับกับการขยักเสียง หรือกระชั้นเสียงถี่ ๆ รวบคำ สลับกัน เป็นทำนองซ้ำบ้าง เร็วบ้าง อุปมาเหมือนกาที่กระโดดทีละก้าว สองก้าว พบทำนองนี้ในกัณฑ์ชูชก ด้วยเหตุที่อาภักปฏิกิริยาของชูชกสอดคล้องกับการว่าทำนองในลักษณะดังกล่าว ที่ชูชกเป็นพราหมณ์เฒ่า เดินด้วยไม้เท้า เซไป เสมา

1.2 ระดับเสียง

ลักษณะของการแบ่งตัวโน้ตของทำนองเทศน์แบบการเต้นก้อน อยู่ในระดับเสียงทางลายใหญ่ ซึ่งลายใหญ่เป็นลายทางยาวอยู่ในบันไดเสียงเอโหมด (A mode) หรือเอเนเจอร์ลไมเนอร์ ระดับเสียงทางลายใหญ่จะมีเสียงทุ้ม ต่ำ มีเสียงประสาน อันประกอบด้วย 5 เสียงหลัก โดยเริ่มจากเสียงแรก คือ เสียง ลา เสียงสุดท้ายคือเสียง ซอล เรียงตามลำดับจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูงได้ดังนี้

ลา โด เร มี ซอล
A C D E G

1.3 กระสวนทำนองกาเต้นก้อน

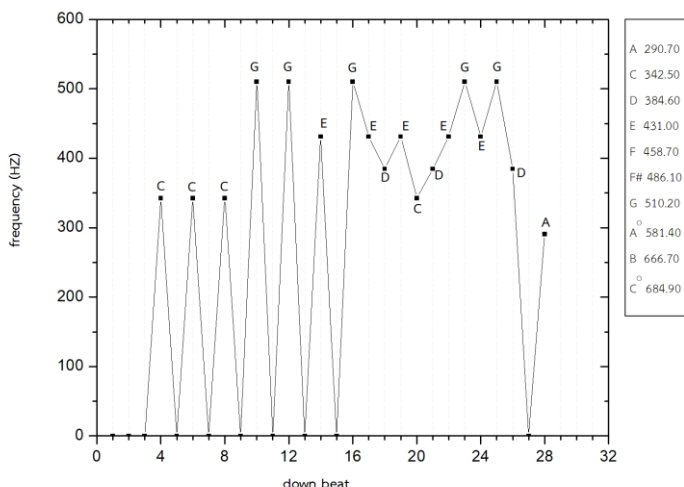
ตัวอย่างกลอนเทศน์

เกิด ว่า ดัง สั ง หร มีด มน บ่ เห็น ตะ เกียง กะ เกิด เป็น คน แสลง บ้าน

- - - เกิด	- ว่า - ดัง	- สั ง - หร	- มีด - มน	บ่ เห็น ตะเกียง	กะเกิดเป็น คน	แสลง- บ้าน
- - - ด	- ด - ด	- ซ - ซ	- ม - ซ	ม ร ม ด	ร ม ซ ม	ซ ร - ล

- - - ด	- ด - ด	- ซ - ซ	- ม - ซ	ม ร ม ด	ร ม ซ ม	ซ ร - ล
- - - X	- X - X	- X - X	- X - X	X X X X	X X X X	X X - X

1.4 การเคลื่อนที่ของทำนอง

จากกราฟแสดงการเคลื่อนที่ของทำนองกาเดินก้อน พบว่า ในการเทศน์ทำนองกาเดินก้อนนี้ จะมีรูปแบบกระสวนทำนองในช่วงแรกเป็นลักษณะราบเรียบ มีการใช้เสียงสูงต่ำ แต่เป็นรูปแบบจังหวะสม่ำเสมอ เมื่อมาถึงคําลอนที่พระผู้เทศน์ต้องอาศัยไหวพริบและความชำนาญในการรวบคำ ซึ่งต้องพิจารณาแล้วว่าสามารถรวบคำได้ จะมีการใช้กระสวนทำนองแบบถี่ขึ้น

2. ทำนองช้างเทียมแม่

2.1 รูปแบบของทำนอง

ลักษณะทำนองช้างเทียมแม่ เป็นการเทศน์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในเรื่องการเปลี่ยนบันไดเสียง ลักษณะการใช้เสียงจะเป็นการเดินกลอนในบันไดเสียงใดบันไดเสียงหนึ่งซึ่งลักษณะทางดนตรีพื้นบ้านอีสานจะใช้คำว่า ลาย แล้วเปลี่ยนเป็นบันไดเสียงอีกเสียงหนึ่ง จากนั้นก็จะกลับมาใช้บันไดเสียงเดิม

2.2 ระดับเสียง

ลักษณะการเปลี่ยนบันไดเสียง เช่น ใช้เสียงเทศน์ในระดับเสียงทางลายใหญ่ และเปลี่ยนเป็นลายน้อย ลายใหญ่เป็นลายทางยาวอยู่ในบันไดเสียงหมดเอโหมด (A mode) หรือเอเนเจอร์ลไมเนอร์ ระดับเสียงทางลายใหญ่จะต่ำ หูมีเสียงประสาน ประกอบด้วย 5 เสียง เสียงแรก คือ เสียง ลา เสียงสุดท้ายคือ ซอล เรียงตามลำดับจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูงได้ดังนี้

ลา โด เร มี ซอล
A C D E G

ลายน้อย ใช้ประกอบลำทางยาว เป็นลายทางยาวที่อยู่ในบันไดเสียงดีโหมด (D mode) หรือดี ไมเนอร์ระดับเสียงลายน้อยจะสูงกว่าลายใหญ่ มีเสียงประสาน คือเสียง เร เสียงสุดท้าย คือ เสียง โด เรียงตามลำดับจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูงได้ดังนี้

เร ฟา ซอล ลา โด
D F G A C

2.3 กระสวนทำนองช้างเทียมแม่

กลอนเทศน์

พายขึ้นแล้วหมาเห่าลูกเป็นเส้นเป็นสาย จักว่าคำหรือลาย พ้องสืพ้องแหล่ จับทั้งสั้ไล่แอ้ง
ไล่กา ยามมันบินลงมาเล่นถูเล่นย่ำ

- พายขึ้นแล้ว	- หมา เห่า	- ลูก เป็น เส้น	- เป็น - สาย
- ช ม ด	- ล ม ร	ล ด ร ล	- ด - ร
- จัก ว่า คำ	- หรือ -ลาย	- พ้อง- สืว	- พ้อง - แหล่
- ม ด ร	- ม - ล	-ฟ - ร	- ฟ - ร
- จับ ทั้ง สั้	- ไ่ - แอ้ง	- ไ่ - กา	- ยาม มัน บิน
- ช ล ช	- ฟ - ร	ช ม ช ร	- ช ร ม
	ลง มา	- เล่น - ถู	- เล่น - ย่ำ
	- ล - ล	- ล - ช	- ด - ล

กระสวนทำนอง

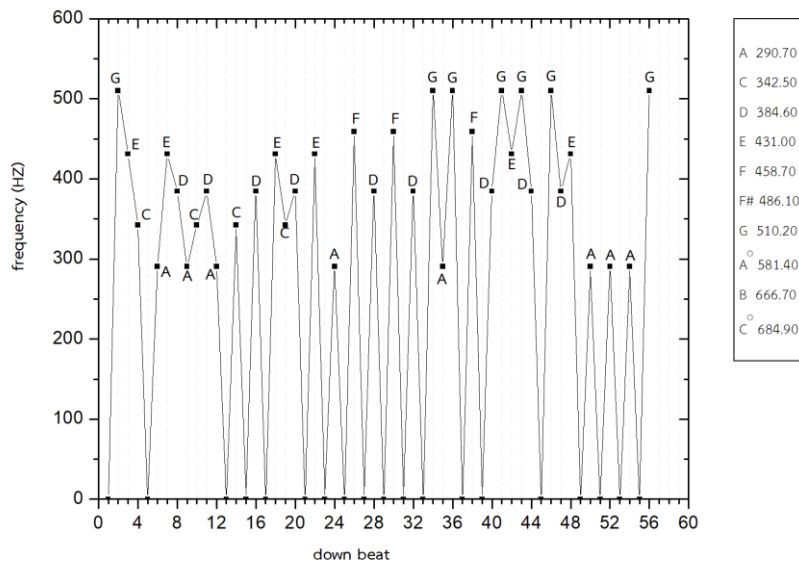
- ช ม ด	- ล ม ร	ล ด ร	- ด - ร	- ม ด ร	- ม - ล	- ฟ - ร	- ฟ - ร
		ล					
- x x x	- x x x	x x x x	- x - x	- x x x	- x - x	- x - x	- x - x

Citation : Petchsom, B., Leauboonshoo, S. and Meepom, D. (2023). A Musical Study of Phawet Sermon Melody in Bunphawet Tradition. *Journal of Local Governance and Innovation*. 7(3) : 65-80;

- ช ล ช	- ฟ - ร	ช ม ช ร	- ช ร ม	- ล - ล	- ล - ช	- ด - ล
- X X X	- X - X	X X X X	- X X X	- X - X	- X - X	- X - X

2.4 การเคลื่อนที่ของทำนอง

จากกราฟแสดงการเคลื่อนที่ของทำนองข้างเทียบแม่ ตัวอย่างบทเทศน์และการเทศน์ของ พระครูสุตสารพิมล ในช่วงแรกใช้ระดับเสียงในกลุ่มเสียงลายใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยเสียง ลา โด เร มี ซอล และมีการใช้เสียง ฟา ในคำว่า พ่องสิ่ว พ่องแหล่ ซึ่งเป็นโน้ตที่อยู่ในกลุ่มเสียงลายน้อย อาจกล่าวได้ว่า ทำนองข้างเทียบแม่นี้มีลักษณะของการใช้เสียงในกลุ่มเสียงลายใดลายหนึ่ง และมีการผันเสียงหรือเปลี่ยนระดับเสียงเป็นอีกลายหนึ่ง ก่อนจะกลับมาใช้กลุ่มเสียงในลายเดิมที่เป็นกลุ่มเสียงหลัก

3. ทำนองลมพัดพร้าว

3.1 รูปแบบทำนอง

ลักษณะทำนองลมพัดพร้าวมีลักษณะทำนองที่แตกต่างจากทำนองกาเต้นกัณฑ์คือ ลักษณะการเดินทำนองเป็นแบบราบเรียบ เดินกลอนแบบซ้ำๆ เน้นนาบ ไม่ใช้การกระชั้นเสียงถี่ๆ ไม่กระโดด

เสียงไปมา เป็นลักษณะทำนองเหมือนสายลมที่พัดใบไม้ ใบพร้าว มีการเคลื่อนที่ของทำนองในทิศทางเสียงสูง และคล้อยลงมาหาเสียงต่ำ ซึ่งเป็นทำนองที่ฟังสบายๆแต่อาจทำให้ผู้ฟังรู้สึกง่วงได้

3.2 ระดับเสียง

การเทศน์ทำนองลมพัดพร้าว พบว่ามีลักษณะการเทศน์อยู่ในระดับเสียงทางสายใหญ่ สายใหญ่เป็นสายทางยาวอยู่ในบันไดเสียงเอโหมด (A mode) หรือ เอเนเจอร์ลไมเนอร์ ระดับเสียงทางสายใหญ่จะต่ำ หุ่ม มีเสียงประสาน ประกอบด้วย 5 เสียง เสียงแรก คือ เสียง ลา เสียงสุดท้ายคือ ซอล เรียงตามลำดับจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูงได้ดังนี้

ลา โด เร มี ซอล
A C D E G

3.3 กระสวนทำนองลมพัดพร้าว

กลอนเทศน์

เมื่อนั้น กณิกาสร้อยถ้อยพาทีชี้เหตุว่า เมื่อได้ฟังวาจามนุษย์ชายมากล่าวด้าน กะเลยเกิด
ถึง

- เมื่อนั้น	----	----	----	----	- กณ นิ กา	สร้อย -- -	- - - ถ้อย
- ม - ล	----	----	----	----	- ล ด ล	ล - - -	- - - ร

- พา - ที	ชี้ - เหตุ ว่า	เมื่อ- ได้ ฟัง	- วา - จา	-มานุษย์ ชาย	มากล่าว ด้าน	กะเลย เกิด	-ถึง - -
- ม - ม ด	ร - ด	ด - ด ร	- ร - ล	- ร ด ม	- ม ร ด	ล - ร ด	- ม - -

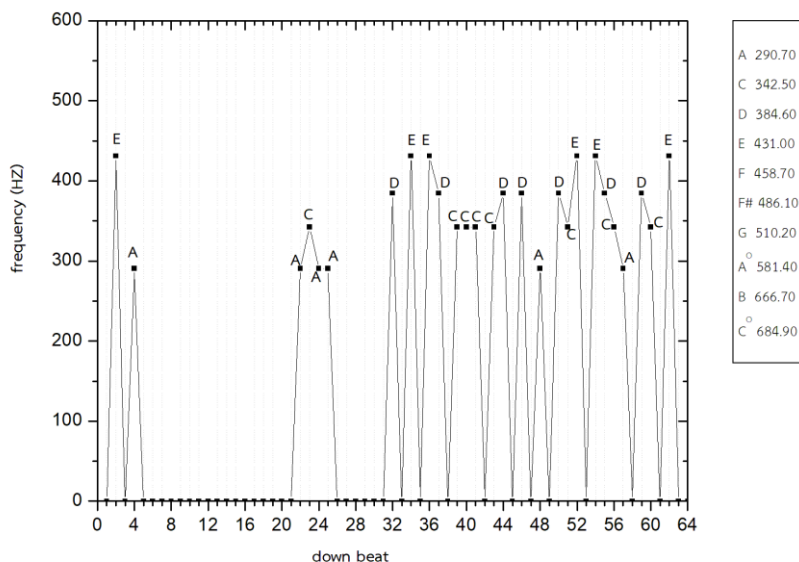
- ม - ล	----	----	----	----	- ล ด ล	ล - - -	- - - ร
- X - X	----	----	----	----	- X X X	X - - -	- - - X

- ม - ม	ร - ด ด	ด - ด ร	- ร - ล	ร ด ม -	- ม ร ด	ล - ร ด	- ม - -
- X - X	X - X X	X - X X	- X - X	X X X -	- X X X	X - X X	- X - -

Citation : Petchsom, B., Leauboonshoo, S. and Meepom, D. (2023). A Musical Study of Phawet Sermon Melody in Bunphawet Tradition. *Journal of Local Governance and Innovation*. 7(3) : 65-80;

3.4 การเคลื่อนที่ของทำนอง

จากกราฟแสดงการเคลื่อนที่ของทำนองลมพัดพร้าว พบว่าทำนองลมพัดพร้าวมีลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองในระดับเสียงค่อนข้างสูง ใช้ลักษณะการลากเสียงยาว ๆ ซึ่งทำให้ทำนองมีความเนิบช้า เื่อย ๆ คล้ายลักษณะของลมที่พัดใบพร้าวใบไผ่ จึงเป็นที่มาของชื่อทำนองลมพัดพร้าว

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การศึกษาทำนองเทศน์ฆะเหวดในมิติทางดุริยางคศิลป์ มีประเด็นในการศึกษาได้แก่ลักษณะรูปแบบของทำนองเทศน์ ระดับเสียงเทศน์ กระสวนทำนองเทศน์ และลักษณะการเคลื่อนที่ของทำนองเทศน์ฆะเหวดในประเพณีบุญฆะเหวดอีสาน การเทศน์ฆะเหวดแบบอีสานทั้ง 13 กันท์ในปัจจุบันมีรูปแบบการเทศน์แบบทำนองอ่านหนังสือหรือทำนองเดิน และ ทำนองแห่ ซึ่งสามารถใช้ได้ทั้งสองรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถ ความชำนาญ และความถนัด ของพระแต่ละรูป โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ฟังมักจะนิยมการเทศน์แบบแห่เล่นเสียง ด้วยปัจจัยข้อจำกัดด้านเวลา และความไพเราะที่การเทศน์แบบแห่เล่นเสียง มีความสนุก ไพเราะ น่าฟัง จึงทำให้พระนักเทศน์ส่วนใหญ่มักเลือกการเทศน์ฆะเหวดในรูปแบบแห่เล่นเสียง หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แห่ฆะเหวด สอดคล้องกับสมนึก บ่อชน (2562) ที่กล่าวว่า การเทศน์แห่เป็นการเทศน์ที่ได้รับความนิยมเป็น

อย่างยิ่ง เพราะทำให้ผู้ฟังได้รรถรสในการฟัง และยังตรงกับพระธีรพงษ์ ธีรปัญญา (2561) ที่กล่าวว่า การเทศน์ผะเหวดของวัดพุทธประดิษฐ์จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมมี 2 แบบ คือการเทศน์แบบลำผะเหวดและการเทศน์แหล่ ส่วนการเทศน์ของวัดพุทธประดิษฐ์นั้น จะใช้การเทศน์แบบลำผะเหวดหรือแบบทำนองเดิน

ส่วนทำนองดั้งเดิมทั้ง 3 ทำนองนั้น ในปัจจุบันไม่ค่อยปรากฏให้พบเห็นมากนักซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า หากไม่มีการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบลักษณะตัวทำนองเทศน์ดั้งเดิมนี้อาจมีการสูญหายหรือ ไม่มีร่องรอยข้อมูลที่ชัดเจนในอนาคตได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของวิเชียร แสนมี (2560) ที่อธิบายเรื่องทำนองเทศน์ผะเหวดว่า ทำนองแบบเก่าแก่ดั้งเดิมซึ่งนักเทศน์เสี่ยงสมัยก่อนนิยม มี 3 ทำนอง คือ ทำนองกาเต้นก้อน ทำนองลมพัดพร้าว และทำนองช้างเทียมแม่

จากรูปแบบกระสวนทำนองและกราฟแสดงการเคลื่อนที่ของทำนองเทศน์แบบดั้งเดิมทั้ง 3 ทำนอง มีความชัดเจน และพบความแตกต่าง ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละทำนอง อาจกล่าวได้ว่า หากต้องการเทศน์แบบมีลีลา ลูกเล่น และแสดงถึงความชำนาญในการรวบ การประสมคำ ต้องใช้ทำนองกาเต้นก้อน เพราะมีทำนองแบบกระชั้นคำถี่ ๆ แบบรวบคำ และทำนองช้างเทียมแม่ เป็นทำนองที่เน้นการเปลี่ยนระดับเสียงหรือการเปลี่ยนลาย กล่าวคือ ในทำนองเทศน์อาจใช้ระดับเสียงหนึ่ง และมีการพลิกผันไปสู่อีกระดับเสียงหนึ่ง แล้วจึงย้อนกลับมาที่ระดับเสียงเดิม ซึ่งถือเป็นการตกแต่งระดับเสียง ทำให้เกิดจุดสนใจ ดึงความน่าสนใจจากผู้ฟังได้ และทำนองลมพัดพร้าวนั้น เน้นไปที่ความราบเรียบ ทอดเสียงยาว โดยมักจะโหนเสียงขึ้นไปในระดับที่สูงขึ้นแต่จะยังเป็นระดับเสียงที่อยู่ใกล้เคียงเดียวกัน เพียงแต่จะมีการเคลื่อนที่ของทำนองขึ้นสูง และลงต่ำไปเรื่อย ๆ ซึ่งอาจทำให้ผู้ฟังเกิดความน่าเบื่อ และอาจจะรู้สึกไม่ตื่นเต้น เร้าใจ ในการฟัง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามเรื่อง การศึกษาทำนองเทศน์ผะเหวด หรือการเทศน์มหาชาติของภาคอีสาน ที่กำหนดให้เป็นประเพณีสืบทอดกันมาในเดือนสี่ของทุกปีอย่างยาวนานพบว่าในประเพณีบุญผะเหวด มีงานด้านศิลปะที่หลากหลาย ซึ่งสามารถศึกษาวิจัยในมิติทางศาสตร์ศิลปะด้านอื่น ๆ และการวิจัยเรื่องการศึกษาทำนองเทศน์ในมิติทางดุริยางคศิลป์ยังสามารถต่อยอด

เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีที่เกี่ยวข้องกับดนตรีพิธีกรรม เพื่อยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับวงการด้านดุริยางคศิลป์ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมของชาวอีสานไปเรื่อย ๆ เพื่อเป็นการสืบสานรักษาและต่อยอดวัฒนธรรมอันดีงามสืบไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- สำลี รักสุทธี. (2553). **อีตลีสอง คลองลีสี่**. กรุงเทพฯ : ธนธการพิมพ์.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดร้อยเอ็ด. (2534). **เมืองร้อยเอ็ด**. ร้อยเอ็ด : ประสานการพิมพ์.
- พระธีรพงษ์ ธีรปัญญา. (2561). **การศึกษาความงามการเทศน์ในประเพณีบุญผะเหวดของวัดพุทธประดิษฐ์ ตำบลโพหนอง อำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมนึก บ่อชน. (2562). **การสร้างสรรคบทเทศน์และประเพณีบุญผะเหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิเชียร แสนมี. (2560). **รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศน์แหล่อีสาน**. **วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม**. 6(2) : 119-128.
- พระครูคุณสารพินิจ. (10 เมษายน 2565). **ผู้ดำเนินการจัดเครื่องบูชาในประเพณีบุญผะเหวดจังหวัดร้อยเอ็ด**. สัมภาษณ์.
- พระเทพวชิรวิมล. (2 เมษายน 2565). **เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด ธรรมยุต**. สัมภาษณ์.
- พระครูสุตสารพินิจ. (26 พฤษภาคม 2565). **พระนักเทศน์วัดวังหินลาดจังหวัดขอนแก่น**. สัมภาษณ์.
- พระธวัชชัย อคฺคปญฺโญ. (9 เมษายน 2565). **พระนักเทศน์ผะเหวด วัดกลางมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด**. สัมภาษณ์.